

24. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : указ Президента України від 06.04.2011 № 383/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383/2011>.

Надійшла до редколегії 14.10.2014

ГОРБАЧ Д. О. НАЦИОНАЛЬНАЯ ГВАРДИЯ УКРАИНЫ: ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ (СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ)

Проанализирована история становления, развитие и правовое положение подразделений Национальной гвардии Украины в период 1991–2000 годов и на современном этапе. На основании сравнительно-правового анализа выделены основные особенности правового регулирования деятельности сил Национальной гвардии Украины и предложены изменения в действующее законодательство Украины, регулирующее её деятельность.

Ключевые слова: *Национальная гвардия, МВД Украины, задачи, правопорядок, законодательство.*

HORBACH D. O. NATIONAL GUARD OF UKRAINE: HISTORY OF FORMATION AND CURRENT STATE (COMPARATIVE AND LEGAL ANALYSIS)

The objective of the article is a comparative analysis of the legal status of the National Guard of Ukraine formed in 2014 with the legal status of the unit, which existed until 2000. This will make possible to analyze possible errors within normative and legal provision in the activity of this state authority agency, structure, powers and to offer amendments to the existing legislation of Ukraine that regulate its activity.

The history of formation, development and legal status of the National Guard units in Ukraine during 1991–2000 and at the present stage is analyzed. It is emphasized that the creation of the National Guard in 2014 was caused by the danger to the territorial integrity of Ukraine, threats to its national sovereignty, provocation of power scenario and the destabilization of the situation in the country. The state urgently needed a body with law enforcement functions, which at the same is able to perform the service and combat missions, both in peacetime and in terms of implementation of the legal regime of emergency and/or war state.

Based on comparative and legal analysis the author singled out the main features of legal regulation of the National Guard Forces of Ukraine. The conclusions about the main differences of legal status, tasks and organizational structure of the National Guard of Ukraine of 2014 from liquidated units of the National Guard existing during 1991–2000 are made. Amendments to the current legislation of Ukraine regulating the activity of the National Guard of Ukraine are offered.

The practical significance of the paper is the fact that considering defined theoretical positions it is possible to develop specific recommendations to improve the current legislation, which in case of their implementation let to increase the efficiency of the activity of the National Guard of Ukraine in the sphere of realizing the law enforcement functions of the state.

Keywords: *National Guard, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, tasks, law order, legislation.*

УДК 35.078.3

К. І. ДОЛЖЕНКО,

здобувач кафедри загальноправових дисциплін

факультету права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Розглянуто особливості забезпечення нормативно-правового регулювання інформаційної безпеки регіону, досліджено основні положення нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інформаційній сфері, наведено слабкі сторони та загрози інформаційному простору Харківської області та визначено способи протидії їм. Це дозволило обґрунтувати напрями удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційної безпеки регіону.

Ключові слова: *інформаційна безпека регіону, нормативно-правове регулювання, інформаційний простір.*

Проблема забезпечення інформаційної безпеки регіонів України впродовж останнього року залишається надзвичайно важливою для збереження територіальної цілісності країни, передусім з точки зору необхідності протистояння реальним та потенційним загрозам інформаційного впливу на свідомість особистості, суспільства і держави загалом. Лібералізація умов та транскордонність функціонування інформаційного простору створює додаткові загрози для інформаційної безпеки держави і, як наслідок, ставить під загрозу забезпечення співвідношення і взаємодії рушійних сил національного та регіонального розвитку. При цьому необхідно враховувати регіональні відмінності рівня інформаційної безпеки, що визначаються нерівномірністю та особливостями розвитку регіону, такими як демографічні, геополітичні тощо.

Проблема нормативно-правового регулювання інформаційного простору в Україні не раз ставала предметом дискусій як науковців, законотворців, політиків, так і споживачів інформації. Вивченню різних аспектів формування інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки держави, формування законодавства у сфері регулювання відносин інформаційної сфери присвячені роботи таких провідних закордонних та вітчизняних вчених, як: В. Антонюк, І. Арістова, Т. Гаман, Г. Леліков, Н. Нижник та ін. Але, незважаючи на вагомий внесок зазначених учених у вітчизняній і зарубіжній літературі недостатньо розробленими залишаються питання, пов'язані з розвитком законодавчих та правових норм регулювання інформаційної безпеки регіону, а також проблеми реагування на сучасні виклики та загрози інформаційній безпеці.

Тому метою статті є дослідження проблемних питань щодо нормативно-правового регулювання інформаційної безпеки регіону та обґрунтування напрямів його вдосконалення.

Протягом останнього десятиріччя спостерігається зростання інформатизації, медіатизації та комп'ютеризації суспільства, що стало однією із закономірностей сучасного соціального прогресу, розширюючи зв'язки держави з громадянським суспільством як у напрямі доведення рішень органів державної влади та місцевого самоврядування, висвітлення інформації про їх діяльність, так і отримання зворотної інформації про реакцію на них суспільства. Інформаційна політика держави виступає вагомим чинником реформування суспільства, формування суспільної думки щодо певних подій,

заходів тощо. Останнім часом інформаційні технології дуже широко використовуються в політичній, економічній, соціальній та інших сферах суспільного життя, за їх допомогою активізується участь різних груп і верств населення в управлінні країною, її регіонами та громадою. В той же час поширення інформатизації суспільства зумовило зростання реальних та потенційних загроз національним інтересам в інформаційній сфері та визначило коло питань щодо необхідності забезпечення інформаційної безпеки. Як зазначено у проекті доктрини інформаційної безпеки України, «інформаційна безпека є невід'ємною складовою кожної зі сфер національної безпеки. Водночас інформаційна безпека є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки, яка характеризує стан захищеності національних інтересів в інформаційній сфері від зовнішніх та внутрішніх загроз і являє собою сукупність інформаційно-психологічної (психофізичної) та інформаційно-технологічної безпеки держави. Саме тому розвиток України як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий тільки за умови забезпечення належного рівня її інформаційної безпеки, надання всебічної державної підтримки національним виробникам інформаційного продукту та телекомунікаційного обладнання, створення нормативно-правових, фінансових та інших передумов, необхідних для їх успішної конкуренції на світовому та національному ринках інформаційних та телекомунікаційних послуг» [1].

Унаслідок неналежного правового регулювання в національному інформаційному просторі України спостерігається низка негативних явищ, які створюють реальні та потенційні загрози інформаційній безпеці людини і громадянина, суспільства і держави. Так, у 2014 році на території Автономної Республіки Крим та південно-східних регіонах України здійснювався інформаційно-психологічний тиск на населення України з боку засобів масової інформації Російської Федерації, спостерігалася інформаційна експансія в національний інформаційний простір України, захоплювались стратегічні об'єкти української телекомунікаційної інфраструктури [2].

В Україні упродовж 01.03.2014 – 10.06.2014 зафіксовано 368 фактів порушень свободи слова, з яких майже 80 % пов'язані з діями терористів, російською агресією, і сталися на сході України та в Автономній Республіці Крим [3]. Крім того, фіксуються численні

факти перешкоджання професійній діяльності журналістів, масованого і агресивного наступу російської інформаційної пропаганди, яка всупереч європейським стандартам у сфері засобів масової інформації намагається розпалювати в Україні міжнародну ворожнечу та сепаратистські настрої, посягає на інформаційний суверенітет і територіальну цілісність України.

Інформаційний суверенітет, на думку дослідників, виступає володінням і розпорядженням національними інформаційними ресурсами, які включають усю належну державі інформаційну інфраструктуру, інформацію – незалежно від змісту, форми, часу і місця її створення, і забезпечується виключним правом держави на формування і здійснення національної інформаційної політики, власності на інформаційні ресурси, сформовані за державний коштів, створенням національних систем інформації, встановленням режиму доступу інших держав до інформаційних ресурсів України [4].

Інформаційні потоки, що циркулюють у сфері державного управління, мають ієрархічний характер (населений пункт, селище, район, місто). З регіонів подається до 70–80 % інформації, що є основою прийняття рішень на загальнодержавному рівні [5]. Органи дер-

жавного управління в регіонах України наділені правом представляти інтереси держави і приймати від її імені розпорядження, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Забезпеченням інформаційної діяльності регіонів займаються управління у справах преси та інформації та відділ із питань взаємодії з засобами масової інформації та зв'язків з громадськістю. Проте основну свою діяльність вони спрямовують переважно на зв'язки з громадськістю та роботу зі ЗМІ, а накопиченню та аналізу управлінської інформації приділяється недостатньо уваги [6].

Слабкими сторонами та загрозами інформаційному простору Харківської області є: вразливість аудиторії до сприйняття і поширення непідтвердженої інформації, можливість проведення підривних інформаційних кампаній та здійснення відкритої пропаганди; недостатнє покриття сигналами національних ЗМІ; прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації насильства, жорстокості тощо (табл. 1). Для того щоб ці загрози не викликали суспільний резонанс, Міністерство оборони України оперативно інформує громадськість на офіційних сайтах.

Таблиця 1

Слабкі сторони та загрози інформаційному простору Харківської області

Слабкі сторони	Загрози
Обмежене покриття області сигналом вітчизняних телерадіомовників	Наявність у прикордонних населених пунктах області потужного сигналу російських телерадіомовників
Обмежений вибір джерел інформації для населення	Можливість проведення агресором підривних інформаційних кампаній
Значна питома вага комунальних ЗМІ серед суб'єктів інформаційної діяльності	Відкрита пропаганда з боку агресора
Дефіцит кваліфікованих кадрів у місцевих ЗМІ	Можливість ефекту «ехо-камери»
Обмежені матеріально-технічні ресурси місцевих ЗМІ	
Відсутність вичерпної інформації під час особливого періоду	
Вразливість реципієнтів до непідтвердженої інформації	

До способів протидії таким загрозам можна віднести: стимулювання критичного мислення та звички до перевірки джерел; посилення регіонального мовлення та розповсюдження іномовлення, яке би пропагувало державні інтереси; перевірку телепровайдерів області правоохоронними органами; перевірку соціальних мереж на предмет поширення неправдивої чи компрометуючої інформації.

Слід зазначити, що упродовж останніх 23 років в Україні створюється значний масив нормативних актів (законів та підзаконних актів), які прямо чи опосередковано регулюють інформаційні відносини в суспільстві. До них належать: Конституція України, закони України, укази Президента України (табл. 2), а також ратифіковані Україною: Договір про безпеку і співробітництво у Європі, Договір

з відкритого неба, Угода про партнерство та співробітництво між Європейським співтовариством і Україною, Додатковий протокол до

Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства тощо.

Таблиця 2

Нормативно-правова основа регулювання інформаційної безпеки України

Назва нормативно-правового акта		Дата затвердження, номер	
Закони України	Конституція України	від 28.06.1996 № 254к/96-ВР	
	Про національну безпеку України	від 19.06.2003 № 964-IV	
	Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України	від 23.02.2006 № 3475-IV	
	Про Національну систему конфіденційного зв'язку	від 10.01.2002 № 2919-III	
	Про інформацію	від 02.10.1992 № 2657-XII	
	Про телекомунікації	від 18.11.2003 № 1280-IV	
	Про радіочастотний ресурс України	від 01.06.2000 № 1770-III	
	Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки	від 09.01.2007 № 537-V	
	Про державну таємницю	від 21.01.1994 № 3855-XII	
	Про ліцензування певних видів господарської діяльності	від 01.06.2000 № 1775-III	
	Про наукову і науково-технічну експертизу	від 10.02.1995 № 51/95-ВР	
	Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання	від 20.02.2003 № 549-IV	
	Про ратифікацію Статуту і Конвенції Міжнародного союзу електрозв'язку	від 15.07.1994 № 116/94-ВР	
	Про електронні документи та електронний документообіг	від 22.05.2003 № 851-IV	
	Про електронний цифровий підпис	від 22.05.2003 № 852-IV	
	Укази Президента України	Про захист персональних даних	від 01.06.2010 № 2297-VI
		Про доступ до публічної інформації	від 13.01.2011 № 2939-VI
Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах		від 05.07.1994 № 80/94-ВР	
Про засади державної мовної політики		від 03.07.2012 № 5029-VI	
Укази Президента України	Про Положення про технічний захист інформації в Україні	від 27.09.1999 № 1229	
	Про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України	від 30.06.2011 № 717/2011	
	Про Положення про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні	від 22.05.1998 № 505	

Нормативно-правове регулювання спрямовується на такі типи розповсюдження інформації: інформаційний продукт телебачення і радіо; комп'ютери, що залучені до глобальних і локальних інформаційних мереж; друковані засоби інформації; кіно- і відеопродукція, книги, компакт-диски, аудіокасети тощо; плакати, стенди та інші зображення і тексти рекламного, пропагандистського, агітаційного характеру тощо. Деяка частина питань правового регулювання інформаційного продукту телебачення, радіо та друкованих засобів інформації знайшли відбиток у нормативно-правових ак-

тах. Правові та організаційні засади забезпечення правового регулювання інформаційних мереж або кібернетичної безпеки поки що лише розробляються.

Протягом 2012–2013 рр. у Верховній Раді України було зареєстровано проекти законів України, якими визначаються правові та організаційні засади забезпечення кібернетичної безпеки України, основоположні принципи державної політики та національної системи у сфері кібернетичної безпеки, а також повноваження суб'єктів її забезпечення: «Про внесення змін до Закону України «Про основи національної

безпеки України щодо кібернетичної безпеки», «Про кібернетичну безпеку України», «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення кібернетичної безпеки України».

Крім того, у відповідь на виклики, які сьогодні стоять перед Україною, Указом виконуючого обов'язки Президента від 01.05.2014 № 449 затверджено та введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2014 «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» [7].

Таким чином, у сучасному інформаційному законодавстві України існує ряд недоліків, а саме: відсутність чіткої ієрархічної єдності законів; велика кількість законів та підзаконних нормативних актів; відсутність узгодження понятійного апарату, термінологічні неточності; ухвалення законодавчих актів із метою вирішення глобальних стратегічних завдань без урахування реальних регіональних умов.

Система нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інформаційній сфері, часто обмежується лише декларативними нормами, потребує значного удосконалення та адаптації до сучасних реалій. Виникла потреба у побудові концептуально нової системи державного управління та інформаційної системи як її складової. Недосконалість правового регулювання гальмує розвиток та вдосконалення цивілізованих інформаційних відносин в Україні [8].

Удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційної безпеки регіону передбачає:

- формування та впровадження Національної стратегії формування інформаційного суспільства, Доктрини інноваційного та науково-технологічного розвитку, національних стандартів та технічних регламентів запровадження інформаційно-комунікаційних технологій;
- усунення недоліків та невідповідностей у законодавстві з питань регулювання інформаційної безпеки, приведення його у відповідність до європейських стандартів;

- запровадження загальнодержавної системи визначення та моніторингу порогових значень індикаторів рівня інформаційної захищеності та реальних загроз інформаційній безпеці [9];

- встановлення чіткої ієрархічної єдності нормативно-правових актів у сфері інформаційної безпеки регіону;

- упорядкування інформаційного обміну та інформаційно-аналітичного супроводу роботи органів державної влади, інших суспільних інститутів із органами державної влади та між собою, забезпечення безумовного дотримання вимог інформаційної безпеки посадовими особами, громадянами [5];

- розробку нормативно-правової бази у галузі застосування інтернет-мереж, а також забезпечення захисту державних інформаційних ресурсів;

- розмежування порядку доступу інших держав або іноземців до інформаційних ресурсів України та порядку їх використання відповідно до договорів із іншими державами;

- укладення міжнародних договорів у сфері співробітництва з міжнародними організаціями для спільного розв'язання проблеми правового забезпечення інформаційної безпеки;

- кодифікацію великої кількості чинних законів та підзаконних нормативних актів у єдиний інформаційний кодекс України.

Таким чином, можемо дійти **висновку**, що динамізм інформаційних відносин випереджає розвиток суспільної правосвідомості, ускладнює створення стабільної правової регламентації. Відставання, недосконалість нормативно-правової бази дозволяє окремим суб'єктам реалізовувати свої протиправні наміри в інформаційній сфері. Для того щоб бути дієвим, нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки України повинно: відповідати українським національним інтересам в інформаційній сфері; містити в собі норми, які б упорядкували інформаційні відносини як на державному, так і на регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. Про Доктрину інформаційної безпеки України : проект указу Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=113319&cat_id=61025. – 12.06.2014.
2. Антонюк В. В. Механізми державного реагування на сучасні виклики та загрози інформаційній безпеці / В. В. Антонюк // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2014. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=747>.
3. Підсумки порушень прав журналістів та свободи слова з початку російської агресії – ІМІ (інфографіка) / Ін-т мас. інформації. – Режим доступу: <http://imi.org.ua/analytics/44669-pidsumki-porushen-prav-jurnalistiv-ta-svobodi-slova-z-pochatku-rosiyskoji-agresiji-imi-infografika.html>. – 13.06.2014.

4. Віктор Набруско: «Чи стане Україна господарем у власному інформаційному просторі?» [Електронний ресурс] / Віктор Набруско // Дзеркало тижня. – 2008. – № 34 (713). – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/viktor_nabrusko_chi_stane_ukrayina_gospodarem_u_vlasnomu_informatsiynomu_prostori.html. – Назва з екрана.
5. Гаман Т. В. Проблемні питання нормативно-правового забезпечення інформаційної діяльності органів державного управління (регіональний аспект) / Т. В. Гаман // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2. – С. 272–276.
6. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / І. В. Арістова ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. – С. 218–221.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» : указ Президента України від 1 трав. 2014 р. № 449/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/17588.html>.
8. Нижник Н. Р. Інформаційні технології в структурах державної служби [Електронний ресурс] / Нижник Н. Р., Леліков Г. І. – Режим доступу: <http://www.bezpeka.com/ru/lib/spec/infsys/art101.html>. – 20.05.2005.
9. Про стратегію національної безпеки України : указ Президента України від 12 лют. 2007 р. № 105/2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/5728.html>.
10. Про основи національної безпеки України : закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030964.html.

Надійшла до редколегії 25.09.2014

ДОЛЖЕНКО К. И. НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНА

Рассмотрены особенности обеспечения нормативно-правового регулирования информационной безопасности региона, исследованы основные положения нормативно-правовых актов, которые регулируют отношения в информационной сфере, приведены слабые стороны и угрозы информационному пространству Харьковской области и определены способы противодействия им. Это позволило обосновать направления усовершенствования нормативно-правового регулирования информационной безопасности региона.

Ключевые слова: информационная безопасность региона, нормативно-правовое регулирование, информационное пространство.

DOLZHENKO K. I. NORMATIVE AND LEGAL REGULATION OF INFORMATIONAL SECURITY OF THE REGION

Peculiarities of guaranteeing normative and legal regulation of informational security in the region are studied; the main provisions of legal acts regulating relations in the informational sphere are researched; the weaknesses and threats to the informational space of Kharkiv region are presented; the ways of their counteraction are determined. This made it possible to ground the ways of improving normative and legal regulation of informational security of the region.

Keywords: informational security of the region, normative and legal regulation, informational space.

УДК 342.92

В. О. ІВАНЦОВ,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри адміністративної діяльності органів внутрішніх справ
факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки
та кримінальної міліції у справах у справах дітей
Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Порушено питання про відсутність нормативно визначеного поняття адміністративної відповідальності. Детально розглянуто основні підходи представників адміністративно-правової науки до визначення поняття адміністративної відповідальності. Визначено та проаналізовано основні риси адміністративної відповідальності, внаслідок чого сформульовано узагальнююче поняття зазначеної дефініції як складного багатогранного явища.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, правопорушення, адміністративні санкції, заходи адміністративної відповідальності.